

Соломаха Анжеліка Вікторівна

канд. філол. наук,

доцент кафедри іноземних мов і методик їх навчання

Педагогічного університету

Київського університету імені Бориса Грінченка

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Входження України до Єдиного загальноєвропейського освітнього простору вимагає адаптації нашої сучасної вищої освіти до європейських та загальносвітових стандартів, що насамперед передбачає появу якісно нового компетентного викладача ВНЗ. Такий викладач глибоко розуміє свою суспільну відповідальність, ставить і успішно досягає нові педагогічні цілі в умовах тотальної глобалізації та інформатизації світу, постійно займається самоосвітою як особистість та фахівець певної галузі, при цьому залишається ключовою фігурою у формуванні професійної компетентності студентів. Лише викладач нової формації у співпраці з колегами з інших країн може здійснити інноваційні зміни в українській освіті. І це, у першу чергу, стосується викладачів педагогічних ВНЗ, на яких покладена відповідальна місія: підготувати вчителів загальноосвітніх навчальних закладів, які по закінченню власного навчання створять усі умови для розвитку та освіти дітей України. Саме вчитель у школі закладає у підростаючого покоління розуміння того, що освіта необхідна для життя, для успішної інтеграції в суспільство і особового розвитку, закладає також розуміння того, що кожен сам відповідальний за власний результат як у навчанні, так і надалі в особистому житті та професійній діяльності. Подібного вчителям може підготувати лише такий викладач педагогічного ВНЗ, який змінив традиційно наочно-репродуктивне навчання на компетентнісний підхід у своїй викладацькій діяльності.

Відомо, що поняття „компетентнісна освіта" (Competency-Based Education) почали вживати у США наприкінці 80-х – початку 90-х років XX сторіччя, підґрунтям виникнення якого стали закиди бізнесу до випускників ВНЗ стосовно їхньої невпевненості та браку досвіду при інтеграції та застосуванні знань у процесі прийняття рішень у конкретних ситуаціях [4, 8-10]. Однією з перших статей з цієї проблематики стала стаття D.McClelland „Testing for Competence Rather Than for „Intelligence" [8, 7-8], а вже у 1986 р. у Великобританії концепція компетентнісно-орієнтованої освіти стає основою національної системи кваліфікаційних стандартів та офіційно підтримується державою. З 1997 році в Федеральний статистичний департамент Швейцарії та Національний центр освітньої статистики США і Канади започатковують програму „Визначення та відбір компетентностей: теоретичні й концептуальні засади" (DeSeCo) [3, 9-12]. У наступні роки компетентнісному підходу у системі освіти, визначенню понять “компетеція”, “компетентність” та їхніх складових, шляхам реалізації цього підходу присвячено чимало наукових досліджень, а саме роботи Р.Хайгерті, А.Мейхью, Е.Шорта, А.Маркова, Н.Кузьміна, А.Хуторський, В.Краєвський, Н. Бібик, Я. Кодлюк, С. Ніколаєнко, О. Овчарук та ін. Узагальнюючи усі думки, можна стверджувати, що компетентнісний підхід в освіті базується на особистісно орієнтованому та діяльнісному підходах до навчання, результатом якого є формування та розвиток ключових і предметних компетентностей особистості майбутнього фахівця.

Метою нашого розвідки є уточнення місця іншомовної лінгвістичної та соціокультурної компетенцій як складових професійної компетентності викладача іноземної мови у ВНЗ.

Професійна компетентність викладача іноземних мов у ВНЗ – це єдність його теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності, сукупністю його професійних компетенцій, які допомагають йому фахово здійснювати професійну педагогічну діяльність, а саме викладати іноземну мову [2, 56 – 61].

Зауважимо, взагалі професійна компетентність викладача ВНЗ як багатокомпонентне явище включає, зокрема, такі складові як:

- 1) активна життєва позиція;
- 2) професійні знання й уміння;
- 3) професійні особистісні якості;
- 4) творчі вміння тощо.

Інтегруючим елементом цих складових виступає загальнокультурна компетентність. Керуючись загальнолюдськими цінностями, викладач вибудовує стосунки із студентами та як творча особистість спрямовує свою педагогічну діяльність на розвиток унікальних здібностей кожного студента, одночасно розвивачи себе як особистість і професіонал [7, 1-11].

Викладач іноземної мови в ВНЗ поряд із складовими професійної компетентності викладача ВНЗ взагалі, має ланку специфічних компетенцій, необхідних для здійснення своєї професійної діяльності. Безумовно, в нього повинна бути сформованою на високому рівні іншомовна лінгвістична компетенція, яка є основою іншомовної комунікативної компетентності. Зазначимо, що термін “іншомовна комунікативна компетентність” вже став традиційним, а вперше його ввів Д. Хаймз, під яким він розумів, “знання, що забезпечують особистості можливість здійснення функціонально спрямованого мовленнєвого спілкування, тобто того, що необхідно знати тим, хто говорить, для досягнення успіху в комунікації в середовищі іншомовної культури” [6, 135-157]. Проте будь-яка мова постійно змінюється, тому для ефективної професійної діяльності викладач іноземної мови у ВНЗ повинен постійно вдосконалювати свою іншомовну комунікативну компетенцію. Цьому сприяють різноманітні міжнародні організації, діяльність яких спрямована на допомогу викладачам та науковцям вдосконалювати професійну майстерність. Зокрема, для викладачів та вчителів німецької мови Гете-інститут регулярно проводить семінари навчального та методичного характеру, тренінги, культурно-просвітницькі заходи, ознайомлення з новими підручниками з німецької мови, пропонує різноманітні програми підвищення кваліфікації в Німеччині,

проводять іспити на отримання сертифікату викладача німецької як іноземної (DaF); лектори Академічної служби обміну Німеччини (DAAD) сприяють отриманню грантів для проведення науково-дослідної діяльності в німецьких університетах. Спілкування з колегами з України та за кордону сприяє обміну досвідом, підвищенню рівень іншомовної комунікативної компетенції, що здійснювати підвищує ефективність педагогічної діяльності в умовах глобалізації освіти.

Сладовою іншомовної комунікативної компетентності є соціокультурна компетенція як сукупність знань у галузі певної національної культури; уміння рефлексувати особистісну аксіологічну систему; виявляти толерантність до різних етнокультур тощо [1, 36-40]. Це передбачає знання життєвих звичок, систем цінностей, побуту, традицій та звичаїв певного народу, які формують індивідуальні й групові настанови, невербальних компонентів тощо [5]. Структура соціокультурної компетенції передбачає знання як про рідну, так і іншу культуру, уміння та навички практичного застосування цих знання, крім того розвиток тих якостей особистості, що сприятимуть реалізації цих знань, умінь і навичок, під час спілкування з представниками інших культур.

Саме сформованість соціокультурної компетенції викладача іноземної мови ВНЗ (а особливо того, що готує вчителів іноземної мови у школах різних рівнів) особливо важлива в умовах глобалізації та розширення міжкультурних контактів. Адже він повинен спонукати студента не просто оволодіти іноземною мовою як засобом спілкування, а залучати до активної лінгвістичної дослідницької діяльності в соціокультурній площині, до дослідження мови як діяльності певного народу, що сприятиме інтелектуальному та культурному розвитку особистості як студента, так і самого викладача.

Отже, іншомовна лінгвістична та соціокультурна компетенції як головні складові професійної компетентності викладача іноземної мови ВНЗ є основою його ефективної професійної діяльності, головною метою якої повинно стати не просте набуття студентами необхідних знань та сформованості навичок та умінь іншомовного спілкування, а всебічний розвиток особистості студента

засобами іноземної мови, сприяння саморозвитку студента та перетворення його у творчого компетентного, конкурентноспроможного та конкурентноздатного фахівця.

Перспектива досліджуваної теми полягає в розробці різноманітних моделей поглиблення іншомовної лінгвістичної та соціокультурної компетенцій викладача ВНЗ протягом усієї професійної діяльності .

Література

1. Леонова О. Образовательное пространство как педагогическая реальность / О. Леонова // *Alma mater* (Вестник высшей школы). – 2006. – №1., с. 36–40.

2. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя // *Педагогика*. – 2001. – № 10. – С. 56 – 61.

3. Овчарук О.В. Компетентнісний підхід до формування змісту середньої освіти: досвід зарубіжних країн. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики / За заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: „К.І.С.", 2004. – 9 – 12.

4. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – С.8-10.

5. Словарь педагогических терминов [Електронний ресурс]. – Режим доступу до словника: <http://www.ipk.edu.yar.ru/partners/zro/spr/slovn.htm>.

6. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // *Ученик в обновляющейся школе*. – М.: ИОСО РАО, 2002. – С. 135–157.

7. Coelho E. *Adding English: A guide to teaching in multilingual classrooms* / E. Coelho. – New York: Pippin Press, 2003.

8. McClelland D.C. Testings for Competence Rather Than for „Intelligence”// *American Psychologist*, 1973. Vol.28, №1. P.1-14.